

Majkl Čabon

JEVREJSKA
POLICIJSKA
STANICA

Prevod s engleskog
Vesna Petrović

Beograd
2010
DERETA

Za Ajelet, bašert

I otisnuli su se na more u situ.

– EDVARD LIR

Majkl Čabon

JEVREJSKA POLICIJSKA
STANICA

Devet meseci Landsman visi u hotelu *Zamenhof* i nikome od gostiju ne polazi za rukom da bude ubijen. A onda neko smešta metak u mozak stanovnika sobe 208, Ješe koji sebe naziva Emanuelom Laskerom.

„Nije se javljao na telefon i nije otvarao vrata“, kaže Tenenbojm, noćni portir, kad dođe da probudi Landsmana. Landsman živi u sobi 505, s pogledom na neonski znak hotela preko puta ulice Maks Nordau. Taj se zove *Blekpuł*, a njegov naziv figurira u Landsmanovim košmarima. „Morao sam da uđem u njegovu sobu.“

Noćni portir je bivši marinac koji se šezdesetih skinuo s heroina, posle povratka iz haosa kubanskog rata. Sada se majčinski stara o zavisničkoj populaciji *Zamenhoffa*. Kreditira ih i vodi računa da budu ostavljeni na miru kad je to ono što im treba.

„Dirao si nešto u sobi?“, pita Landsman.

Tenenbojm kaže: „Samo lovu i nakit.“

Landsman oblači pantalone, obuva cipele i diže hozntreger. Onda se on i Tenenbojm okreću ka kvaki na kojoj visi kravata, crvena s debelom braon prugom, već vezana, da se uštedi vreme. Landsman ima još osam sati do sledeće smene. Osam buđavih sati natezanja iz boce, u staklenom kavezu prekrivenom isećcima iz komičnih stripova. Uzdahne i uzme kravatu. Nabaci je preko glave i gurne čvor naviše, do kragne. Obuče sako,

opipa novčanik i značku u gornjem unutrašnjem džepu i potapše šolem* koji nosi u futroli ispod miške, prvaklasni „smit i veson“, model 39.

„Ne volim što vas budim, detektive“, kaže Tenenbojm.
„Ali primetio sam da u stvari i ne spavate.“

„Spavam“, kaže Landsman. Uzima čašu s kojom se trenutno druži, suvenir sa Svetske izložbe 1977. „Ali u gaćama i košulji.“ Podiže čašu i nazdravlja tridesetogodišnjici Svetske izložbe u Sitki. Ljudi kažu da je to bio vrhunac jevrejske civilizacije na severu, a ko je on da se buni protiv toga? Mejer Landsman je tog leta imao četrnaest godina i upravo otkrivač čari jevrejskih žena, za koje je 1977. sigurno bila neka vrsta vrhunca. „I sedeći u stolici.“ Prazni čašu. „Sa šolemom u ruci.“

Prema mišljenju lekara, terapeuta i Landsmanove bivše žene, Landsman piće da se leči, podešavajući lampe i katodne cevi svojih stanja grubim čekićem čiste rakije. Međutim, istina je da Landsman ima samo dva stanja: radno i mrtvo. Mejer Landsman je najodlikovaniji šames** u okrugu Sitka, čovek koji je rešio ubistvo prelepe Frome Zefkovic – ubio ju je muž, krznar – i uhvatio ubicu iz bolnice *Podolski*. Njegovo svedočenje poslalo je Hajmana Čarnija na doživotnu robiju, što je bio prvi i poslednji put da su se optužbe protiv nekog mafijaša s Verbovera održale. Landsman ima pamćenje osuđenika, muda vatrogasca i vid provalnika. Kada se treba boriti protiv zločina, juri po Sitki kao čovek čija se nogavica zakačila za raketu. Ili kao da iza njega svira filmska muzika puna kastanjeta. Problem se javlja kada ne radi, kada misli počnu da izleću iz prozora njegovog mozga poput stranica istrgnutih iz bloka za pisanje. Ponekad je potreban veliki pritiskivač za hartiju da ih zadrži na mestu.

„Žao mi je što vas opterećujem dodatnim poslom“, kaže Tenenbojm.

* Jidiš: pištolj; *prim. prev.*

** Jidiš: detektiv; *prim. prev.*

Dok je radio u Narkoticima, Landsman je hapsio Tenenbojma pet puta. Ono što među njima prolazi kao prijateljstvo zasnovano je samo na tome. A to je skoro dovoljno.

„Nije to posao, Tenenbojme“, odgovara Landsman. „Radim iz zadovoljstva.“

„I ja“, kaže noćni portir. „Na mestu noćnog portira u budavom hotelu.“

Landsman stavlja ruku na Tenenbojmovo rame i oni zajedno odlaze da donesu sud o tome šta se dogodilo s pokojnikom, iako dobro znaju da će se jedva smestiti u jedini *Zamenhofov* lift, ili ELEVATORO, kako piše na maloj mesinganoj ploči iznad vrata. Kada je hotel izgrađen pre pedeset godina, sve oznake za pravac, natpisi, obaveštenja i upozorenja ispisani su na mesinganim pločicama esperantom. Većina njih odavno je postala žrtva nemara, vandalizma i promena u sistemu protivpožarne zaštite.

Vrata i dovratak sobe 208 ne pokazuju znake nasilnog ulaska. Landsman pokriva kvaku maramicom i gura vrata vrhom cipele.

„Imao sam čudan osećaj“, kaže Tenenbojm, ulazeći za Landsmanom u sobu, „kad sam tog tipa video prvi put. Znate za onaj izraz ‘slomljen čovek’?“

Landsman priznaje da ga zna veoma dobro.

„Većina ljudi na koje se on primenjuje ne zасlužuje ga stvarno“, kaže Tenenbojm. „Po mom mišljenju, kod većine i nema šta da se slomi. Ali ovaj Lasker... bio je kao neka od onih neonki koje se upale kad ih lupnete. Znate? Samo na nekoliko sati. I uz zveket polomljenog stakla. Ne znam, zaboravite. Bio je to samo nekakav čudan osećaj.“

„Ovih dana svi imaju nekakav čudan osećaj“, kaže Landsman i beleži u svoj mali crni blok šta je video u sobi, iako dobro zna da su takve beleške nepotrebne, pošto on retko zaboravlja i najmanji detalj. Ona ista labava konfederacija lekara, psihologa i njegove bivše žene govori mu da će mu alkohol ubiti dar za

pamćenje, ali se ta tvrdnja, na njegovu žalost, pokazuje netačnom. Sećanje na ono što je bilo ostaje neoštećeno. „Morali smo da otvorimo posebnu telefonsku liniju samo da bismo primili sve pozive.“

„Ovo je neobično vreme da se bude Jevrejin“, slaže se Tenenbojm. „Bez ikakve sumnje.“

Omanja hrpa knjiga u mekom povezu leži na komodi od laminata. Na noćnom stočiću Lasker je držao šahovsku tablu. Čini se da je partija bila u toku. Vrlo nezgodna partija, u kojoj je crni kralj napadnut u središtu table dok beli ima prednost od nekoliko poteza. Jeftin šah, s tablom koja se sklapa po sredini i šupljim figurama s plastičnim kvrgama na mestima na kojima su istiskivane iz kalupa.

Jedna sijalica gori u podnoj lampi s tri abažura, odmah po red televizora. Sve ostale sijalice, osim one u kupatilu, skinute su ili pregorele. Na prozorskoj dasci stoji kutija laksativa koji se ne prodaje ispod tezge. Prozor je odškrinut dva centimetra – onoliko koliko je to i moguće – a svakih par sekundi metalne žaluzine udare o okvir pod naletom jakog vetra koji duva iz Aljaskog zaliva. Vetar nosi kiselkast miris vlagom prezasićenog drveta, smrad brodskog dizela i zadah pokolja i konzervisanja lososa. Kako kaže pesma *Nokh Amol*^{*}, koju su Landsman i svi aljaskanski Jevreji njegove generacije učili u osnovnoj školi, vetar iz zaliva puni jevrejski nos mirisom nade i vere u mogućnost da se otpočne iznova. *Nokh Amol* datira iz vremena Polarnih medveda, ranih četrdesetih, i ima za cilj da izrazi zahvalnosti zbog još jednog čudesnog izbavljenja: I ovog puta. Međutim, Jevreji okruga Sitka sada u toj pesmi prepoznaju i notu ironije koja je sve vreme bila prisutna.

„Mislim da poznajem mnogo Ješa šahista koji su se navukli na heroin“, kaže Tenenbojm.

* Jidiš: Kaži mi ponovo; *prim. prev.*

„Meni kažeš“, odgovara Landsman, posmatrajući pokojnika i shvatajući da je tog Ješu viđao po *Zamenhofu*. Čovek ptica. Sjajno oko, zatupast kljun. Rumenilo na obrazima i grlu, koje je moglo da bude i kožna bolest rozacea. Ni ozbiljan slučaj, ni ološ, ni izgubljena duša. Ješa ne mnogo različit od Landsmana, možda, osim po izboru droge. Čisti nokti. Uvek s kravatom i šeširom. Možda je pročitao i neku ozbiljnu knjigu. Lasker sada leži na stomaku, na razmeštenom krevetu, licem prema zidu, a na sebi ima samo bele gaće. Riđa kosa i riđe pege i trodnevna zlatasta brada na obrazima. Trag podvaljka koji Landsman pripisuje nekadašnjem životu debelog dečaka. Oči iskolačene u dupljama tamnim od krvi. Na potiljku mala, po obodu ugljenisana rupa, kap krvi. Ni traga od borbe. Ništa što bi ukazalo na to da je Lasker shvatio šta mu se spremila, ili bio svestan trenutka u kome se to dogodilo. Jastuk, primećuje Landsman, nedostaje s kreveta. „Da sam znao, možda bih ga pozvao da odigramo neku partiju.“

„Nisam znao da igrate.“

„Prilično slabo“, kaže Landsman. Pored ormana, na itisonu žućkastozelene boje pastila za grlo, primećuje sićušno belo pero. Naglim pokretom otvara vrata ormana, a na njegovom dnu leži jastuk, upucan kroz središte da se priguši prasak gasova iz čaure. „Nisam čak ni za osrednju igru.“

„Po mom iskustvu, detektive“, kaže Tenenbojm, „sve je u osrednjoj igri.“

„Kao da ja to ne znam“, odgovara Landsman.

Poziva svog partnera Berka Šemeca i budi ga.

„Detektive Šemec“, govori Landsman u mobilni telefon, službeni šojfer koji je dobio u policijskoj stanici. „Ovde tvoj partner.“

„Molio sam te da to više ne radiš, Mejere“, kaže Berko. Nepotrebno je reći da je i njemu ostalo osam sati do sledeće smene.

„Imaš pravo da se ljutiš“, slaže se Landsman. „Ali pomislio sam da si možda budan.“

„*I jesam* budan.“

Za razliku od Landsmana, Berko Šemec nije upropastio brak, niti lični život. Svake noći spava u naručju svoje divne žene, čija je ljubav prema njemu zaslužena, uzvraćena i cenjena od strane njenog muža, postojanog čoveka koji svojoj boljoj polovini nikad ne daje razlog za zabrinutost ili tugu.

„Neka si proklet, Mejere“, kaže Berko, a onda dodaje na američkom engleskom: „Do đavola.“

„U mom hotelu se dogodilo ubistvo, očigledno ubistvo“, kaže Landsman. „Stalan gost. Hitac u potiljak. Prigušen jastukom. Sve je obavljeno veoma čisto.“

„Organizovani kriminal.“

„Uznemiravam te samo zbog toga. Zbog neobične prirode ovog ubistva.“

Sa stanovništvom od tri zapeta dva miliona duša, koje žive na izduženoj zašiljenoj površini iznad metroa, Sitka u proseku ima sedamdeset pet ubistava godišnje. Neka od njih povezana su s bandama, ruskim štarkerima* koji se ukokavaju slobodnim stilom. Ostatak Sitkinih ubistava sačinjavaju takozvani zločini iz strasti, što je kraći izraz za matematički proizvod alkohola i vatrene oružja. Hladnokrvna ubistva su retka koliko i teška za brisanje s velike bele table u policijskoj stanici na kojoj se nalazi evidencija otvorenih slučajeva.

„Nisi na dužnosti, Mejere. Odustani. Prepusti to Tabačniku i Karpasu.“

Tabačnik i Karpas, druga dva detektiva koji sačinjavaju Grupu B Odeljenja za ubistva Okružne policije Sitke, ovog meseca pokrivaju noćnu smenu. Landsman mora da prizna da ideja

* Jidiš: siledžijama; *prim. prev.*

da pusti ovog goluba da se posere na njihove šešire ima izvesnu privlačnost.

„Pa, prepustio bih“, kaže Landsman, „ali živim ovde.“

„Poznavao si žrtvu?“, pita Berko mekšim glasom.

„Ne“, odgovara Landsman. „Nisam znao tog Ješu.“

Skreće pogled s bledog i pegavog tela mrtvog čoveka ispruženog na razmeštenom krevetu. Ponekad ih žali, ali je bolje da se ne navikava na to.

„Slušaj“, kaže Landsman, „vrati se u krevet. Sutra ćemo da pričamo o ovome. Izvini što sam te uznemirio. Laku noć. Kaži Ester-Malki da se izvinjavam i njoj.“

„Zvučiš pomalo odsutno, Mejero.“ Berko je zabrinut. „Jesi li dobro?“

Prethodnih meseci, Landsman je više puta pozivao partnera u gluvo doba noći, trabunjajući i žvalaveći na alkoholisanom dijalektu jada. Brak mu se raspao dve godine ranije, a prošlog aprila njegova mlađa sestra udarila je „pajperom“ u planinu Dankelblum, tamo gore u šipražje. Međutim, Landsman sada ne misli na Naominu smrt, niti na svoj sraman razvod. Muči ga vizija u kojoj sedi u musavom salonu hotela *Zamenhof*, na sofi koja je nekada bila bela, i igra šah s Emanuelom Laskerom ili kako god da mu je pravo ime. Jedan drugoga obasjavaju poslednjim svetlucanjem koje je preostalo u njima i slušaju prijatan zveket slomljenog stakla. To što Landsman mrzi šah ne čini sliku manje dirljivom.

„Taj tip je igrao šah, Berko. A ja to nisam znao. To je sve.“

„Molim te“, kaže Berko, „molim te, Mejere, preklinjem te da ne počneš da plačeš.“

„Dobro sam“, smiruje ga Landsman. „Laku noć.“

Landsman poziva dispečera da se prijavi kao glavni detektiv u slučaju Lasker. Još jedno nerešivo ubistvo neće naškoditi njegovom ugledu glavnog detektiva. Uostalom, to više i nije važno. Prvog januara država Aljaska će ponovo steći suverenitet nad celim federalnim okrugom Sitka, poput kuke krivom oblašću

sačinjenom od stena i krša, koja se prostire paralelno sa zapadnom obalom ostrva Baranof i Šikagof. Okružna policija, kojoj život, mozak i dušu Landsman poklanja već dvadeset godina, biće reformisana. Niko ne zna da li će on, ili Berko Šemec, ili bilo ko drugi, zadržati posao. O tom budućem Povraćaju ne zna se ništa, i zato je ovo neobično vreme da se bude Jevrejin.